

OPF Congres "Pensioen, volop in beweging" 13 november 2008

Toespraak voorzitter Stichting OPF, Loek Sibbing

Financiële crisis

Saaï is het nieuw sexy! En dat is positief voor pensioenfondsen. Zo is er toch nog positief nieuws in deze tijd van negatieve ontwikkelingen. Dames en heren, welkom!

Reeds eerder hebben pensioenfondsen moeten anticiperen op sterk dalende koersen op financiële markten. Bijvoorbeeld in 1987 en 2002/2003. Echter nu is er sprake van een nieuwe, althans zichtbare dimensie, en dat is de marktwaardering van de rekenrente. Pensioenfondsen begeven zich nu op onbekende wegen; daarmee bedoel ik dat zich situaties aandienen die geen voorbeeld kennen en dat brengt veel vragen met zich mee, zowel beleidsmatig als praktisch. Eén van de huidige, essentiële vragen is of de marktwaardering van de beleggingen een bestendig beleid in de weg staat. De prijsvorming van zakelijke waarden en bedrijfsobligaties wordt nu bepaald door extreme omstandigheden, gebaseerd op een zeer beperkte handel. Deze waardering is echter wel bepalend voor de dekkingsgraad. En die dekkingsgraad heeft op haar beurt weer onmiddellijke invloed op het beleid van pensioenfondsen; invloed op de premie, op de indexatie en op het beleggingsbeleid.

Ik pleit niet voor het afstand nemen van marktwaardering, noch voor wijziging van systemen en procedures in tijden van crisis. Een betere methode kan ik niet bedenken. Ik wil ook niet weglomen voor de werkelijkheid. Wel pleit ik ervoor deze werkelijkheid op de juiste merites te beoordelen; dus nagaan of het vigerende beleid nog wel past bij de huidige uitzonderlijke omstandigheden. Uit gesprekken met collega's blijkt, gelukkig, dat het staande beleid wordt gehandhaafd, en dat aanpassingen bij pensioenfondsen voornamelijk van tactische- of operationele aard zijn. Voor mij betekent dit dat het bestaande beleid tot nu toe houdbaar is, en OPF is verheugd om te constateren dat ook DNB, SZW en de STAR deze mening is toegedaan. Dat neemt, gezien de grote verscheidenheid van onze aangesloten fondsen, echter niet weg dat er bij een aantal pensioenfondsen op korte termijn serieuze problemen ontstaan. Voor sommige ondernemingen, deelnemers en gepensioneerden zullen de consequenties van de huidige financiële crisis op de premiestelling en indexatie in 2009 merkbaar zijn. Voor deelnemers die pensioen opbouwen in een defined contribution systeem zijn de effecten onmiddellijk zichtbaar. Over CDC regelingen (Collectieve Defined Contribution) heb ik geen informatie. Misschien dat na mijn inleiding één van de aangesloten pensioenfondsen in de zaal met een CDC regeling daar iets over wil zeggen.

Ondanks de tot nu toe hevige reacties op de financiële markten is er geen reden voor overhaaste beslissingen; OPF vindt dat het huidige instrumentarium (de sturingsinstrumenten uit de PW, FTK) nu zijn werk moet doen. Een belangrijk onderdeel van de pensioentoezegging is de voorwaardelijkheid van de indexatie. Juist die voorwaardelijkheid heeft tot nu toe gezorgd voor een pensioensysteem dat tegen aanvaardbare kosten op langere termijn voorziet in geheel of gedeeltelijke koopkrachtbescherming. Onder andere de flexibiliteit van deze voorwaardelijke indexatie stelt pensioenfondsen in staat om zonedig weer te herstellen van lage dekkingsgraden. En zelfs in deze tijd van crisis blijkt en blijft ons pensioensysteem robuust.

Besturen van pensioenfondsen moeten zich af vragen of de uitzonderlijke ontwikkelingen van de afgelopen maand een goede basis vormen om belangrijke besluiten ten aanzien van premiestelling en indexatie te nemen. Er zijn pensioenfondsen die beslissingen met betrekking tot indexatie en premie in 2009 uitstellen en onderzoeken welke mogelijkheden het FTK daartoe biedt; concreet betekent dit dat er niet besloten wordt op basis van dagkoersen.

Mede in het licht van de huidige financiële ontwikkelingen vraag ik mij af of het verstandig is om nu met ingang van 1 januari 2009 het indexatielabel te introduceren. In het kader van goede communicatie verdient uitstel de voorkeur; er is immers sprake van een uitzonderlijke situatie. De vraag is nu of in communicatieve zin omgegaan kan worden met "de verwachte toeslagverlening in een pessimistisch scenario". Ik hoop dat de heer Hoogervorst daar vanmiddag ook iets over wil vertellen. Overigens ben ik nu blij dat de pensioenkoepels gekozen hebben voor de muntjes in plaats van de zeilbootjes. Anders hadden wij nu moeten zeggen: "Bij laag water komen de wrakken boven!"

Hoe nu verder? OPF is geen voorstander van het veranderen van spelregels in een situatie dat het tegenzit; ook niet ten aanzien van waardeoverdrachten of indexeren in geval van onderdekking. Het wijzigen van regels als het minder gaat, gaat immers ten koste van het vertrouwen. Wij hebben respect voor de realiteitszin van DNB om de termijn van indiening van herstelplannen te verlengen en te stellen op 1 april 2009. Praktisch ook noodzakelijk omdat een extra paar maanden bepaald geen luxe is voor het afstemmen met deelnemersraad, consultants, onderneming en zo voort. Het uitstel geldt voor de indiening van de plannen; niet voor de melding van een eventueel reserve- of dekkingstekort. Dit moet onverwijld gebeuren. Uit gesprekken met DNB blijkt dat een groot deel (naar schatting de helft) niet op tijd meldt of niet gemeld heeft. Dit loopt dwars door de verzameling pensioenfondsen: groot en klein, BPF, beroepspensioenfonds en OPF. OPF roept u op zich strikt aan de regels te houden en onmiddellijk te melden wanneer sprake is van een reserve- of dekkingstekort. Ik verwacht dat u een redelijke en realistische toezichthouder treft. Overigens is het niet op tijd melden van een tekort niet altijd een kwestie van onwil; vaak is het kwestie van onmacht. In het kader van de komende herstelplannen roep ik tenslotte DNB op om economische veronderstellingen in bijvoorbeeld continuïteitsanalyses te respecteren en verzwaringen van deze aannames niet nu op te leggen: voor de toezichthouder geldt immers ook dat wij niet werken met dagkoersen en kijken naar de lange termijn.

Pension Fund Governance

De evaluatie van de *implementatie* van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur wordt begin 2009 afgerond. Deze evaluatie wordt in opdracht van de STAR en de pensioenkoepels door DNB uitgevoerd, onder begeleiding van de SER. De evaluatie geeft slechts de stand van zaken aan. Voor een inhoudelijke evaluatie van de werking van de Principes is het te vroeg.

Ik roep u in herinnering dat OPF altijd voorstander is geweest van een Goed Pensioenfondsbestuur. In 2004 hebben we 24 Aanbevelingen voor Goed Pensioenfonds Bestuur geformuleerd die goede pension fund governance ondersteunen. In 2005 zijn de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur door de STAR uitgebracht. Opf is één van de ondertekenaars van deze principes geweest; uiteraard met de bedoeling om pensioenfondsbestuur ten aanzien van deskundigheid, medezeggenschap, het afleggen van verantwoording en het instellen van intern toezicht een stap vooruit te helpen. Met andere woorden, OPF onderschreef de doelstelling, maar plaatste vraagtekens bij de manier waarop hier invulling aan werd gegeven. OPF was bij aanvang al bang dat het een reus op lemen voeten zou worden.

pauze

Ondernemingspensioenfondsen stoppen niet alleen vanwege de vereiste complexe aansturing, maar ook vanwege eisen op het gebied van deskundigheid en medezeggenschap. Laat ik duidelijk zijn: Pensioenfondsbesturen moeten deskundig zijn. De besturen dragen immers een zware verantwoordelijkheid voor de belangen van deelnemers, gepensioneerden en onderneming. Die deskundigheid geldt echter voor het collectief, dus voor het bestuur gezamenlijk. Voor sommige ondernemingspensioenfondsen is het ook moeilijk gebleken om alle organen van het fonds te bemensen en de deskundigheid te waarborgen. Naast de eisen terzake van de deskundigheid speelt ook de soms problematische organisatie van medezeggenschap een belangrijke rol als dissatisfier in de aansturing van een ondernemingspensioenfonds.

Inmiddels is duidelijk dat de governance van pensioenfondsen steeds meer op een kerstboom begint te lijken, en ook voorstanders van het eerste uur van PFG voor pensioenfondsen zijn nu de mening toegedaan dat de principes in de praktijk veel praktische bezwaren opleveren. En daardoor hun doel voorbijschieten. Zozeer zelfs dat voor het merendeel van de fondsen dat tegenwoordig stopt, of van plan is te stoppen, de consequenties van PFG de belangrijkste reden is. De vraag is niet óf wij te ver zijn doorgeschooten –dat is evident-, maar hoe wij op een eenvoudige wijze kunnen voldoen aan de doelstellingen die beoogd zijn met de principes. Voor OPF blijft dit een belangrijk thema voor de toekomst.

Medezeggenschap

Het is aan de opf'en om de medezeggenschap te regelen. In deze hebben de pensioengerechtigden de keuze: bestuursdeelname of deelnemersraad. In de praktijk blijkt dat bij 55% van de fondsen gekozen wordt voor bestuursdeelname, bij 30% voor een deelnemersraad en 15% kiest vrijwillig voor een combinatie van de twee. Volgens OPF mag de wet niet leiden tot een verplichte 'en-en' situatie zoals nu blijkt uit het initiatiefwetsvoorstel van Koser Kaya/Blok. Heel verrassend is dat partijen als D 66 en VVD, die zich sterk maken voor minder regelgeving en lasten voor het bedrijfsleven, nu komen met een initiatief dat het omgekeerde bewerkstelligt. Is dit echt wel hun bedoeling? OPF heeft het idee dat Koser Kaya en Stef Blok zich op sleeptouw hebben laten nemen, en wij roepen hen op dit initiatief te heroverwegen!

Voorontwerp tzv schaalvergroting OPF'en

Eerder sprak ik over ondernemingspensioenfondsen die stoppen, mede vanwege de complexe en uitgebreide aansturing die geëist wordt als gevolg van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur.

Op 15 oktober heeft OPF haar Voorontwerp van wet gepubliceerd dat schaalvergroting door middel van samenvoeging van ondernemingspensioenfondsen mogelijk maakt.

Hiermee wil OPF de keuzemogelijkheden voor ondernemingen om hun pensioentoezegging te organiseren vergroten, en een bijdrage leveren aan het voorkomen van nodeloze verdere afkalving van het aantal opf'en.

Op dit moment zijn er ruim 130 ondernemingspensioenfondsen in liquidatie en 25 fondsen die dit overwegen; deze fondsen hebben op dit moment veelal geen andere mogelijkheid dan overdracht naar een verzekeraar. Begrijp mij goed, de overgang naar een verzekeringsmaatschappij kan een goede, weloverwogen besluit zijn. Waar het ons om gaat is dat er een alternatief is voor opf'en voor wie zelfstandige voortzetting lastig is en dat nagenoeg alle kenmerken biedt van een ondernemingspensioenfonds, maar op een manier die bestuurlijk eenvoudiger is.

We hadden de hoop dat de wetgever dit dringende signaal, dat door de hele pensioenfondsensector wordt ondersteund, zou oppakken door snel met wetgeving te komen.

Een onlangs aangenomen motie in de Tweede Kamer (van De Nerée tot Babberich c.s) bij de Algemene Financiële Beschouwingen roept de regering ook op tot spoed. Eergisteren heeft de minister van SZW zijn plannen voor de samenwerkingsmogelijkheden van opf'en naar de Tweede Kamer en de STAR gezonden. Helaas moeten wij constateren dat dit voorstel naar verwachting niet tot snelle wetgeving zal leiden. Er wordt gekozen voor een brede aanpak, die verder gaat dan alleen een alternatief bieden voor bestaande ondernemingspensioenfondsen, zoals OPF beoogt. Voorgesteld wordt namelijk dat ook ondernemingen die op dit moment hun regeling bij een verzekeraar hebben ondergebracht de gelegenheid krijgen zich aan te sluiten bij een ondernemingenpensioenfonds. Dit voorstel zal onvermijdelijk tot een zeer principiële discussie leiden over de taakafbakening tussen pensioenfondsen en verzekeraars. En het zal dus niet op korte termijn tot de zo noodzakelijke mogelijkheid tot schaalvergroting van ondernemingspensioenfondsen leiden. Ik kom hier later vanochtend nog op terug. Tenslotte nog de PPI, de eerste fase van de API discussie. Het wetsvoorstel voor de premiepensioeninstelling is afgelopen vrijdag door de ministerraad geaccordeerd. Deze 1^e fase is nu een fase verder, maar biedt geen soelaas. Voor de multinationals, die nagaan of zij pensioenregelingen in Nederland of elders geconcentreerd kunnen uitvoeren zal nog gezien moeten worden of de PPI een geschikt middel zal zijn. Ook dit vraagstuk moet in elk geval met vaart ter hand genomen worden. Misschien dat minister Bos daar zijn licht over zal laten schijnen.

Koepel OPF: samenwerking UvB en Vb

Hoe gaat het met OPF? Nu ja, als koepel gaat het goed. Al jaren lang hetzelfde aantal aangeslotenen en steeds meer positieve feed back over de dienstverlening, ofwel Services. Dat leidt echter niet tot zelfgenoegzaamheid of berusting; integendeel. Niet voor niets hebben in april 2008 de drie pensioenkoepels, UvB, VB en OPF aangekondigd om de samenwerking te intensiveren. Wij hebben toen afgesproken om één jaar lang in een aantal pensioendossiers gezamenlijk op te trekken, en om gezamenlijk te reageren op nieuwe ontwikkelingen. Doel hiervan is om de slagkracht in de nationale en internationale lobby te vergroten. Tot nu toe ervaart OPF de geïntensiveerde samenwerking als positief. Onlangs heeft het bestuur van OPF nog eens stil gestaan bij deze ontwikkeling, mede in het licht van ontwikkelingen in Nederland Pensioenland. De conclusie is dat de noodzaak en urgentie van samenwerking van de pensioenkoepels eerder toegenomen is, dan afgenomen, mede door de invloed van spelers zoals nieuw gevormde, commerciële pensioenuitvoerders. De samenwerking tussen de pensioenkoepels zal echter wat ons betreft nooit ten koste gaan van de belangenbehartiging voor de eigenheid van ondernemingspensioenfondsen; ook in een groter verband zullen wij er voor zorgen dat onze eigen specifieke belangen goed tot hun recht komen; sterker nog, de bedoeling is dat dit met meer kracht kan gebeuren. En ik geloof dat dat kan.

Fiduciar Management

Vorig jaar heb ik een oproep gedaan om te komen tot een gedragscode voor Fiduciar Management. Directe aanleiding hiervoor was de boekpresentatie FD van Anton van Nunen. Dit concept kwam schijnbaar plotseling in de mode, en vermogensbeheerders in Nederland vielen over elkaar heen om zich te presenteren als fiduciar manager. Nu is in Angelsaksische landen bij wet geregeld dat een *fiduciary* handelt in het belang van de klant; hier dus het pensioenfonds. Verder kunnen zorgplicht en loyaliteit tot de verplichting van de FM gerekend worden. De vraag was en is of de term FD naar marketing geloven kan worden gebruikt. Het is dan ook een groot genoegen dat de Dutch Fund and Asset Management Association (DUFAS) de handschoen heeft opgepakt en vandaag komt met de DUFAS *principles* fiduciar beheer. Voor OPF heeft dit document een tweeledig doel: ten eerste het vaststellen van principes die gelden voor fiduciar management –hierdoor wordt het kaf van het koren gescheiden-, en ten tweede het helpen van aangesloten pensioenfondsen door inhoud en afbakening te geven aan het begrip en door een modeloverkomst te bieden. Pensioenfondsen moeten er op staan dat de fiduciar manager deze principes onderschrijft;

doet deze manager dat niet, dan raad ik u af om met deze partij in zee te gaan. Ofwel er is geen sprake van FM. Ook pensioenfondsen die nu reeds een overeenkomst hebben met een FM kunnen deze FM de principes laten onderschrijven.

Afronding

Dames en heren, ik wil nu afronden, maar niet voordat ik over één onderwerp dat later nog aan de orde komt, vooruitblik, namelijk communicatie, een onderwerp dat in het algemeen zeer in de belangstelling staat, maar in de pensioenwereld in het bijzonder. Later vandaag, vanmiddag komt communicatie voor pensioenfondsen op een bijzondere en interessante manier aan de orde. OPF heeft namelijk een onderzoek laten verrichten over wat de deelnemer nu eigenlijk wil dat er gecommuniceerd wordt. Met de PW zijn we namelijk *meer* en *beter* gaan informeren, maar OPF ziet het als uitdaging om ook effectiever te gaan *communiceren*. Nu reeds breng ik u één van de belangrijkste conclusies onder de aandacht: *Communiceren* is maatwerk, standaardisering werkt niet: het moet persoonlijk zijn en toegespitst op de individuele situatie.

Wij zijn zeer over verheugd dat Vice Premier en Minister van Financiën, de heer Bos komt spreken. Ik ben er van overtuigd dat hij ook inhoud geeft aan het thema van vandaag, namelijk "Pensioen, volop in beweging".